

DAVLATLARARO MUNOSABATLARNING VIRTUAL KOMMUNIKATIV
AXBOROT MAKONLARINI YARATISH

Sh. Karimov

TATU Nurafshon filiali ta'lim sifatini nazorat qilish bo'limi boshlig'i

G. Jo'rayeva

TATU Farg'ona filiali Telekommunikasiya injiniringi kafedrası katta o'qituvchisi

J. Jo'rayev

TATU Farg'ona filiali magistri

Annotasiya: *Qarorlar qabul qilish jarayonini optimallashtirish uchun mavjud axborotni qayta ishlashga asoslangan holda axborotni tahlil qilish va uning substratini (axborotni) yangi bilim-larni ishlab chiqish kabi tushunilsa, kommunikatsiya kanalla-rining zamonaviy rivojlantirish sharoitida axborot infra-tu-zilmasining barcha bo'g'inlarida (barcha faoliyat sohalarida) jamlanadi, ijtimoiy ahamiyatga ega boshqaruv qarorlarini qabul qilishda kuchli ma'lumotlar oqimlari qayta ishlanadi.*

Kalit so'zlar: *konstruktiv bo'lishi, kommunikatsiya sub'ektlari, semantik, semiotik, aksiologik, Germenevtik usullar, informologiyani o'rganish ob'ekti*

"Axborot va kommunikatsiya makoni" tushunchasi - axborot jamiyatining nazariyasini va jamiyatning har bir a'zosi tomo-nidan kuzatilayotgan globallashuv jarayonlarini rivojlan-tirishda muhim omil hisoblanadi. Har qanday faoliyat turi atrofida avtomatik ravishda yuzaga keladigan axborot-kommu-nikativ makon qarshi emas, balki yaxshi faoliyat yuritishi, konstruktiv bo'lishi uchun har xil axborot va kommunikatsiya sub'ektlari o'rtasidagi aloqalar yuqori samaradorlik bilan amalga oshiriladigan quyi nazorat modelining yaratilishi muhimdir.

Axborotni tahlil qilishning axborot-yordamchi tabiati, bu axborotni boshqa axborot infratuzilmalari, axborot-yordamchi xizmatlari, axborot makonini an'anaviy tartibga solish, to'p-langani axborot resurslarini saqlashni ta'minlovchi axborot oqimlari harakatini optimallashtiruvchi va yo'naltiruvchi bilan bog'laydi, ma'lumotlarni o'zgartirish bo'yicha tayanch, muhim vazifalar bajarilishiga imkon beradi: ma'lumot-larning tarqalishi, ma'lumotlar bazalari va banklar shaklida yirik axborot massivlarini birlashtirish va ularni tuzil-maviy tartibga keltiradi.

Axborot mahsu-lotlari va xizmatlari bilan faol ish yuritgan holda, axborot tahlillari asosan ilmiy (yangi bilimlarni ishlab chiqarish) va boshqaruv (echimlar variantlarini va ssenariylarini ishlab chiqish) faoliyatidan funksional ravishda kesishib, axborotni sifatli-tarkibiy axborot almashinuv vazifasini bajaradi.

Germenevtik usullarga asoslangan axborotni tahlil qi-lish, ya'ni keng ma'noda - matnlarni talqin qilishda, agar ular umumlashtirilgan bo'lsa, - hujjat, matn, ma'lumot, hodisalar haqida xabarlar va boshqa ma'lumotlar sifatida, shuningdek ilm-fan tarmoqlari, ilmiy vazifalar turlari eksperimental vositalar orqali emas, balki mavjud nazariyalarni tahlil va talqin qilish, faktlarni tavsiflovchi haqiqatni axborot mo-dellashtirish yo'li bilan qo'lga kiritilganda ob'ektiv tabiiy-lik

va tendensiyalarni aniqlash, ularni harakatga keltiruvchi mexanizmlari, sababva ta'sir munosabatlarini aniqlashga asoslangan.

Axborot tizimlarini makonda qurish qonunlari bilan bir qatorda axborotni makonda tashkillashtirish - informologiyani o'rganish ob'ekti - umumilmiy, nazariy yo'nalish, zamonaviy nuqtai nazardan «makon - uyushgan muhit» va «ma'lumot -bu makonning holati» hisoblanadi. Bunday yondashuv, kamida, axborot va kommunikatsiya haqiqatining shartlariga muvofiq axborotni qabul qilish va tarqatish uchun modellashtirilayotgan makonning rivojlanishini belgilovchi axborot vakolatlarini nazarda tutadi.

O'z navbatida, informologik layoqatning muhim tarkibiy qismi axborot-kommunikatsiya layoqati hisoblanadi, uni "mustaqil izlash, zarur axborotni tanlash, tahlil qilish, tashkil etish, taqdim etish, yetkazish uchun kompleks qobiliyat; ob'ektlar va jarayonlarni modellashtirish va loyihalash, loyi-halarni amalga oshirish, shu jumladan, individual va guruh faoliyatida ishtirok etish" kabi ko'rib chiqish mumkin. Shu bilan birga, informologik layoqat chuqur tushuncha bo'lib, modda, energiya, makon va vaqt bilan bir qatorda, turkum maqomidagi axborotning bir necha mazmundagi konsepsiyasini aks ettiradi va dunyodagi shaxsiy axborotning tasvirini - axborot va kommunikatsiya haqiqatining dunyoni intellektual egallashni shakllantirishda namoyon bo'ladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, xususan In-ter-net global tarmog'i norasmiy (hayotiy) va rasmiy munosabat-ning ajralmas atributiga aylanib, virtual makonda faoliyat yuritishini inobatga olgan holda ham axborot, ham kommunikativ sifatida makonning modellashtirish yondashuvlari ko'rib chiqilishiga majburlaydi.

Kommunikatsiyani amalga oshirish har qanday muhim boshqaruv harakati uchun zarur bo'lgan bog'lovchi jarayondir. Qabul qiluvchilarning asl ob'ektga o'xshash g'oyaga ega bo'lishi uchun, ekstensional va intensional yondashuvni, qabul qilingan xabarni talqin qilish texnologiyasini, shuningdek ma'lumotlarning aniq xususiyatlarini (semantik, semiotik, aksiologik), tezaurusni shakllantirish uchun qo'llanish kerak. Garchi ushbu yondashuvlar tizimni tuzishdagi muvaffaqiyatga kafolat bermasa ham.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joyida joriy etish va keng qo'llanish industrialdan postindustrial (axborot) jamiyatga juda muhim qadam sifatida qaraladi. Biroq, texnologiyalarni rivojlantirish asosida amalga oshirilayotgan bunday o'tish jarayoni jamiyat uchun iz qoldirmasdan tez o'ta olmaydi. Bu jahon tarixining uch bosqichli modelini taqdim etgan M.Maklyuen tomonidan bayon etilgan bo'lib, bu yerda uchinchi davr sifatidaxaxsning intellektual qobiliyatlarini va ijodiy xususiyatlarini kuchaytiradigan elektron (audiovizual) aloqa qobiliyatini yuzaga keltirish sharoiti tushuniladi.

M.Maklyuen yangi vositalar va texnologiyalarni antiseptiklarga to'liq e'tibor bermaydigan ijtimoiy tanada amalga oshirilgan ulkan kollektiv jarrohlik amaliyoti bilan taqqoslaydi. Yangi texnologiya bilan jamiyatni operatsiya qilishda butun tizim uning ta'siri ostida bo'ladi. Radiolarning ta'siri vizual, fotosuratlarining ta'siri esa tovushli hisoblanadi. Har bir yangi bosim barcha hislar orasidagi nisbatlarda o'zgarishga sabab bo'ladi.

"Biz bugungi kunda izlayotgan narsa - bu o'zgarishlarni aqliy va ijtimoiy dunyoqarash hissiyotlari bilan solishtirish yoki umuman, bu o'zgarishlarning oldini olish vositasidir. Shu munosabat bilan global va mahalliy tajribani tahlil qilishga asoslangan virtuallashtirilgan jamiyat

sharoitida ma'muriy boshqaruv shakllari va texnologiyalarini aniqlash muhim ahamiyatga ega. Dastlabki bosqichda elektron texnologiyalar (kosmik aloqalar, portativ video tasmlar) ijtimoiy terapiyavazifasini bajargan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. F.M. Muxtarov. Davlatlararo munosabatlarda axborot xavfsizligi. -T.: «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», 2020,168 bet.
2. Попов V.D. Информатсионология и информатсионная политика. - М.: RAGS, 2005. -s 120.
3. Воронov K.V. Глобальная интересистема: Эволюция, структура, перспективы / К. В. Воронov // Мировая экономика и международные отношения. - 2007. -№ 1. - с 18-19.
4. Бусыгина И.М. Политическая регионология / И.М. Бусыгина - М., 2006.-с 46-49.
5. Ахметянова А.И., Кузнесова А.Р. Проблемы обеспе-чения информатсионной безопасности в России и ее регионах // Фундаменталные исследования. - 2016. - № 8-1. - с 82-86.